

Úkol k četbě:
Merton: Sociální struktura a anomie (s. 132-177)

R. K. Merton (1910-2003, USA)

Jako sociolog se zabýval otázkou, proč některé společnosti mají vyšší míru zločinu než jiné. Studoval tehdejší americkou společnost a nakonec došel k závěru, že deviace není výsledkem patologické osobnosti, ale je produktem struktury společnosti a její kultury. Kriminalita je tedy podle něj z velké části podmíněna podobou společnosti, ve které člověk žije a nikoli primárně biologickými nebo fyziologickými předpoklady člověka, jako si to mysleli někteří vědci ještě v 19. století – např. Cesare Lombroso (1876, Itálie) zformuloval pod vlivem darwinismu známou teorii „rodilého zločince“. V této teorii Lombroso předpokládal, že fyzické a psychologické anomálie člověka souvisí s jeho tendencí jednat kriminálně. Pozdější teorie si ale začaly všimát i dalších, především psychických a sociálních faktorů.

Merton se řadí do proudu pozdějších sociologických teorií, které se zabývaly především zkoumáním vlivu prostředí na člověka a často se proto konstituovaly okolo myšlenky, že jedinec se chová deviantně, protože je k tomu přinucen prostředím.

Text, který se v originále jmenuje *Social Structure and Anomy* napsal Merton v roce 1938 a jedná se o jednu z nejčastěji citovaných (sociologických) knih 20. století.

Zadání úkolu:

Přečtěte si kapitolu Sociální struktura a anomie (s. 132-177) z knihy Studie ze sociologické teorie. **Napište rešerši textu, ve které:**

- 1) shrnete základní myšlenky textu a vysvětlíte, nad čím a jak se Merton zamýšlel
- 2) v rámci rešerše odpovzte na otázky:
  - Popište, jak Merton charakterizuje společnost tzv. amerického snu.
  - Vysvětlíte, co podle Mertona znamenají kulturně definované cíle a institucionalizované normy / způsoby chování.
  - V jakém kontextu Merton hovoří o tzv. individuálních typech adaptace? Tyto typy adaptace vyjmenujte a vysvětlíte (popište).
- 3) Vymyslete příklady náležející k jednotlivým typům adaptace. Pokuste se tyto typy adaptace pojmut tak, aby byly aplikovatelné na současnou dobu. Je také žádoucí, abyste vymysleli různé typy adaptace vztahující se ke stejné výchozí situaci – jde o to popsat, jak se s konkrétní nastolenou situací bude vyrovnávat konformista a jak člověk, kterého můžeme označit za inovátora, ritualistu, únikáře či rebelu. Na některé z těchto osob může

být složitější daný příklad vymyslet, ale nebojte se, jde nám spíše o to Mertonovu teorii pochopit a použít v praxi, nikoli o to vymyslet 100 % funkční příklady.

Pozn.: Merton uvádí k jednotlivým typům adaptace vždy jejich reálné příklady týkající se oblasti kriminálního jednání lidí. Kriminalita ale nemusí být jedinou oblastí, na kterou můžeme Mertonovu teorii aplikovat. Teorie potenciálně platí i na jiné oblasti sociálních deviací a chování lidí. Svě příklady proto vymýšlejte zcela na libovolné události, děje, fenomény apod.

Např. v prostředí školy se by se mohly způsoby adaptace projevat takto: vezměme si jako klasický a společností i lidmi ve škole uznávaný cíl, kterým je ten, že žák má mít dobré známky. Konformní žák si tento cíl osvojí (bude jej považovat za hodnotný) a bude ho chtít dosáhnout. Dosahovat toho cíle bude pomocí běžného a společností uznaného procesu, kterým je proces učení. Žák může z různých důvodů ale zaujmout i odlišný pohled na situaci a zvolit jiný typ adaptace na situaci. Pro inovátora bude platit to, že bude chtít mít dobré známky, ale nebude těchto známek dosahovat tím, že se bude učit na zkoušení a testy – ať už proto, že je líný a učit se mu nechce, nebo proto a typičtěji z důvodu, že přestože se učí, není schopen dosáhnout na jedničky. Tento žák pak v rámci strategie inovace bude např. volit pomoc taháků a opisování, což mu může dobré známky zajistit. Ritualistu bychom si pak ve školní třídě mohli představit jako žáka, který má problémy s učením a proto vlivem úzkosti, že nemůže jedniček dosáhnout, na ně rezignuje, spokojí se s horšími známkami. Nicméně se, možná že ze zvyku či tlaku rodičů, bude na testy stále učit. Únikáře si typicky představíme jako záškoláka, pro kterého nemá žádný osobní význam mít jedničky a být úspěšný ve škole, ani se o to snažit či do školy vůbec chodit. No a nakonec rebel by čistě hypoteticky mohl být žák, který se rozhodne v rámci nějakého školního sněmu, školní rady či jinými metodami prosadit změnu vzdělávacího systému tak, aby např. hodnocení nebylo založeno na známkách a aby školní výuka nebyla situována kolem memorování a výkladu učitele apod. – půjde tedy o člověka, který se bude aktivně snažit o změnu společenského cíle i prostředku jeho dosahování, se kterým se vnitřně neztotožnil.

Rozsah: cca 2 normostrany

(běžné formátování: písmo Times new roman, velikost 12, zarovnání do bloku)